

Portakal Private Sales

OSMAN HAMDİ BEY

NAİLE HANIM PORTRESİ

PORTAKAL

Marie/Naile Hanım portresi, 1880'ler.
Tuval üzerine yağlı boya, 98 x 61 cm.
Özel koleksiyon.

Resim 1

Naile Hanım'ın (1862?-1943) muhtemelen 1880'lerde yapılmış olan bu portresi, Mustafa Cezar'ın Osman Hamdi Bey (1842-1910) hakkındaki meşhur çalışması sayesinde tanınıyorsa da ressamın en ünlü tuvallerine nispetle çok daha az bilinmektedir. (Resim 1) Bunun başlıca nedeni, söz konusu tablonun uzun süre aile içinde kalmış olması, ardından da bir müzayede sonucunda bir özel koleksiyona girmiş olmasıdır. Gerçekten de bu eser satışa çıktığı 1995 yılına kadar Osman Hamdi Bey ile Naile Hanım'ın torunu Cenani Sarç'ın (1913-2012) evinde baş köşede asılı durmaktaydı. Bu aile yadigarının ise Cenani Hanım'a annesi ve Hamdi Bey'in kızı Nazlı Pakir-d'Halley'dan (1893-1958) intikal ettiğine şüphe yoktur.

Marie Palyart olarak Fransa'da doğan Naile Hanım, Osman Hamdi Bey'in ikinci karısıdır. İlk karısı Agarite Gay (1836?-?) ile Paris'te tanıştığını, ondan aynı şehirde Fatma (1866-1937) ve Melek (1867-1882?) adında iki kızı olduğunu çok yeni öğrenmiş bulunuyoruz. Hamdi'nin 1868'de yurda döndüğünde eşi ve iki çocuğunu getirdiğini, 1873 Dünya Sergisi için Viyana'ya gittiğinde Agarite'in de yanında olduğunu biliyoruz. Fakat 1875 civarında çiftin arasının bozulduğu, Agarite'in o tarihlerde İstanbul'dan ayrılıp Fransa'ya döndüğü anlaşıyorsa da bunun ayrıntıları bilinmemektedir. Bu ayrılığı özellikle trajik yapan, çiftin yollarını ayırırken Fatma ile Melek'i aralarında paylaşmış olmalarıdır. Fatma İstanbul'da babasıyla kalmış, Melek ise annesiyle Fransa'ya gitmiş ve 1882 civarında henüz 15 yaşlarındayken hayatını kaybetmiştir.

Marie'nin Osman Hamdi'nin hayatına bu ayrılıktan sonra girdiğini tahmin etmenin ötesinde bir bilgiye sahip değiliz. Çiftin ilk çocuğu olan Leyla'nın (1878-1956) doğum tarihine bakılırsa beraberliklerinin 1877 civarında, yani Agarite'in ayrılmasından kısa bir süre sonra başlamış olması gerekir. Aile içindeki bazı rivayetlere göre iki kadının İstanbul'daki mevcudiyetinin örtüşmüş olduğu, Marie'nin belki çocuklara mürebbiye olarak gelmiş olup Hamdi'yle bir yakınlık doğmuş olabileceği söylenmekteyse de bunların hiçbir sağlam dayanağı yoktur. Fakat Marie Palyart'ın 1862 olarak geçen doğum yılı eğer doğruysa, çok genç yaşta – yaklaşık 15 yaşında – Osman Hamdi'yle beraber olduğu, 16 yaşında da ilk çocuğunu doğurduğu anlaşılmaktadır. Kesin bildiğimiz bir şey varsa o da genç Marie'nin bu beraberlik boyunca Türkçe Naile adını da kullandığıdır. Bunu din değiştirerek Müslüman olduğunun bir işareti olarak almamak gerekir. Vefatına kadar Hristiyan kalmış ve Feriköy Latin mezarlığına defnedilmiş olan Marie, Naile adını nadiren ve daha çok resmi durumlarda, Marie'yi ise başta aile içinde olmak üzere özel hayatında kullanmaya devam etmiştir.

Beraber oldukları andan itibaren Marie, Osman Hamdi Bey'in hayatının olduğu kadar sanatının da merkezinde yer almıştır. Gerçekten de genç kadın sadece bir eş ve bir anne olarak değil, tablolarının birçoğunda önemli bir figür olarak da önümüze çıkmaktadır. Bu varlığını esasen ikiye ayırmak doğru olacaktır. İlki, kocasının tablolarında model olarak yer almış olmaıdır. Genç kadının duvara karşı sırtını dönmüş olarak çekilmiş bir resmi bunun somut bir örneğini oluşturmaktadır.

(Resim 2)

Marie'nin artistik pozu.
Fotoğraf, 1880'ler.
Edhem Eldem koleksiyonu.

Resim 2

Bu pozun aynen kullanıldığı bir tablo mevcut değilse de, Hamdi'nin Çiçek Yerleştiren Kadın adıyla bilinen 1883 tarihli tuvallele olan benzerlik ortadadır. Ne var ki şunu da kabul etmek gerekir ki ressamın oryantalist tarzda tablolarında kullandığı kadın figürlerinin hatları hiçbir zaman tanınacak derecede belirgin çizilmediğinden, Marie bu tür sahnelerde daha çok bir vücut şekli, bir silüet olarak yer almaktadır.

Bu belirsizlik Hamdi'nin portre çalışmalarında tamamen ortadan kalkmaktadır. Ressamın belki de en ilginç özelliklerinden biri, sergilenme veya satış amaçlı olarak yaptığı tabloların oluşturduğu "kamusal" sanatıyla kendi ve aile fertleri için tasarladığı ve bildiğimiz kadarıyla hiçbir zaman ortaya çıkarmadığı portreler arasındaki önemli farklardır. "Kamusal" diye nitelediğimiz tuvallelerinin neredeyse tamamı oryantalist tarzda tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Bu durumu kısaca tanımlamak gerekirse Hamdi'nin oryantalizmi, esas itibarıyla belirgin bir şekilde Şark "kokan" ve genellikle İslami veya Osmanlı nitelikleri kolayca kavranan eşyanın süslediği bir ortama kıyafet ve görüntüleriyle Şarklı ve/veya Osmanlı oldukları açıkça görülen bir veya daha çok sayıda figürlerin yerleştirilmesinden oluşmaktadır. Haremdede efendisine kahve sunan cariyeden bir hücrede kaplumbağalarını seyreden bir dervişe, ya da bir camiin cümle kapısının önündeki kadınlı erkekli kalabalıktan bir cami içinde tanbur ve tef çalan genç kadınlara kadar Şark sahnelerini sergileyen bütün bu tuvallele benzer formüllere dayanarak tasarlanmıştır. Bu yüzden ki bu tuvallelerde yer alan kişilerin "gerçek" kimlikleri pek önemli değildir; zaten erkek figürlerin birçoğu Hamdi'nin kendisinden başka birisi değildir.

Hamdi'nin "özel" tabloları ise bu tarzın tam aksi ucunda durmaktadır. Genellikle aile fertlerinin veya yakınlarının portrelerinden oluşan bu tuvallelerde hiçbir oryantalist unsur bulunmadığı gibi resmini çizdiği kişinin hatlarını ve kişiliğini öne çıkartmak için elinden geldiğince çalıştığı hemen anlaşılmaktadır. Bu portrelerin arka planı son derecede sade hatta sıklıkla tek bir renkten oluşmakta, seyircinin bütün dikkati resmedilen kişinin üzerine çekilmektedir.

Bunların başındaysa karısı Marie ve en genç kızı Nazlı gelmektedir. Burada ele alınan portre bu açıdan çok önemli bir eserdir. Fakat Marie'nin portrelerinin arasında da bu tablonun özel bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Her şeyden önce, ressamın Mimosalı Kadın adıyla bilinen ve Resim ve Heykel Müzesi'nde sergilenen büyük tuval ile birlikte bu portre Marie'nin bilinen iki (neredeyse) boy portresinden biridir. Bu bakımdan çoğu portrede eşinin yüzünü veya en fazla büstünü resmetmişken bu tuvalde onu belden aşağısına kadar tasvir etmiş olması dikkat çekicidir.

Buna ilaveten, 1906 tarihli Mimosalı Kadın Marie'yi artık olgun bir döneminde – yaklaşık 45 yaşında – gösterirken bu tablonun gençlik yıllarına ait olduğu aşikârdır. Tuvalde herhangi bir tarih yer almaması kesin bir şey söylememize imkân vermiyorsa da bazı tahminler yürütmek mümkündür. Bunun için Marie/Naile'nin meşhur Abdullah Biraderler fotoğraf stüdyosunda çekilmiş olan iki fotoğrafına başvurabiliriz. (Resim 3 ve 4) Genç kadının görüntüsü, saçı ve kıyafetine olduğu kadar her iki fotoğrafın da aynı şekilde oval bir çerçeveye alınmış olmasına bakılırsa bu iki resmin aynı gün çekilmiş olduğu kesinlik kazanmaktadır. Fakat bizim açımızdan daha da önemli olan, Marie'nin bu fotoğraflardaki hatlarının büyük portredeki görüntüsüne çok benziyor olmasıdır. Bu ipuçlarına bir

tane daha ekleyelim: Fotoğrafların birinin arkasında kurşun kalemle "1882 – Edhem" yazısı yer almaktadır. Bu ibareden çıkarılabilecek en bariz mana, çiftin tam da o yıl doğan oğulları Edhem'le (1882-1957) ilgili olabileceğidir. Fakat her türlü yoruma açık olan bu bağlantıyı bir kenara bırakırsak, söz konu fotoğrafların 1882'de çekilmiş olduğu, dolayısıyla da yağlıboya portrenin de o sene olmasa bile çok yakın bir tarihte yapıldığı kuvvetle muhtemeldir.

Tuvalin görüntüsü ve kompozisyonuna gelince, daha önce de belirttiğimiz gibi Osman Hamdi'nin alışlagelmiş oryantalist tablolarının tam aksine hiçbir Şark unsuru içermeyen, baştan aşağı Batılı tarzda yapılmış bir çalışma olduğu göze çarpmaktadır. On dokuzuncu yüzyıl boyunca Avrupa'nın asil veya zengin çevrelerinde makbul kadın portrelerini hatırlatan bu tuvalde Marie, crinoline ile kabartılmış pastel renkli eteği, sık düğmeli yeleği, boynundaki tül ve göğsünde toplanmış kumaş gülleri, dirseğe kadar uzayan eldivenleri, arkasında duran kürkü ve hafif dağınık topuzuyla operaya veya bir davete gitmek üzere hazırlanmış genç, güzel ve zarif bir kadın olarak resmedilmiştir. Bu portre, Osman Hamdi Bey'in genç karısına olan sevgi hatta hayranlığına olduğu kadar resim tekniğine olan hakimiyetine ve ailesindeki Avrupalı yaşam tarzına tanıklık etmektedir.

Prof. Dr. Edhem Eldem

Resim 3

Resim 4

Marie'nin carte de visite ebadında fotoğrafları. Abdullah Biraderler fotoğraf stüdyosu, 1882 (?). Edhem Eldem koleksiyonu.

PORTAKAL

OSMAN HAMDİ BEY 1842-1910

NAİLE HANIM PORTRESİ (Osman Hamdi Beyin Eşi)

Tuval üzerine yağlıboya
98 x 68 cm

Provenans:

Özel Koleksiyon, İstanbul, 1990'ların başından günümüze.
Eski Cenani Sarç Koleksiyonu (Osman Hamdi Bey'in torunu)

Literatür:

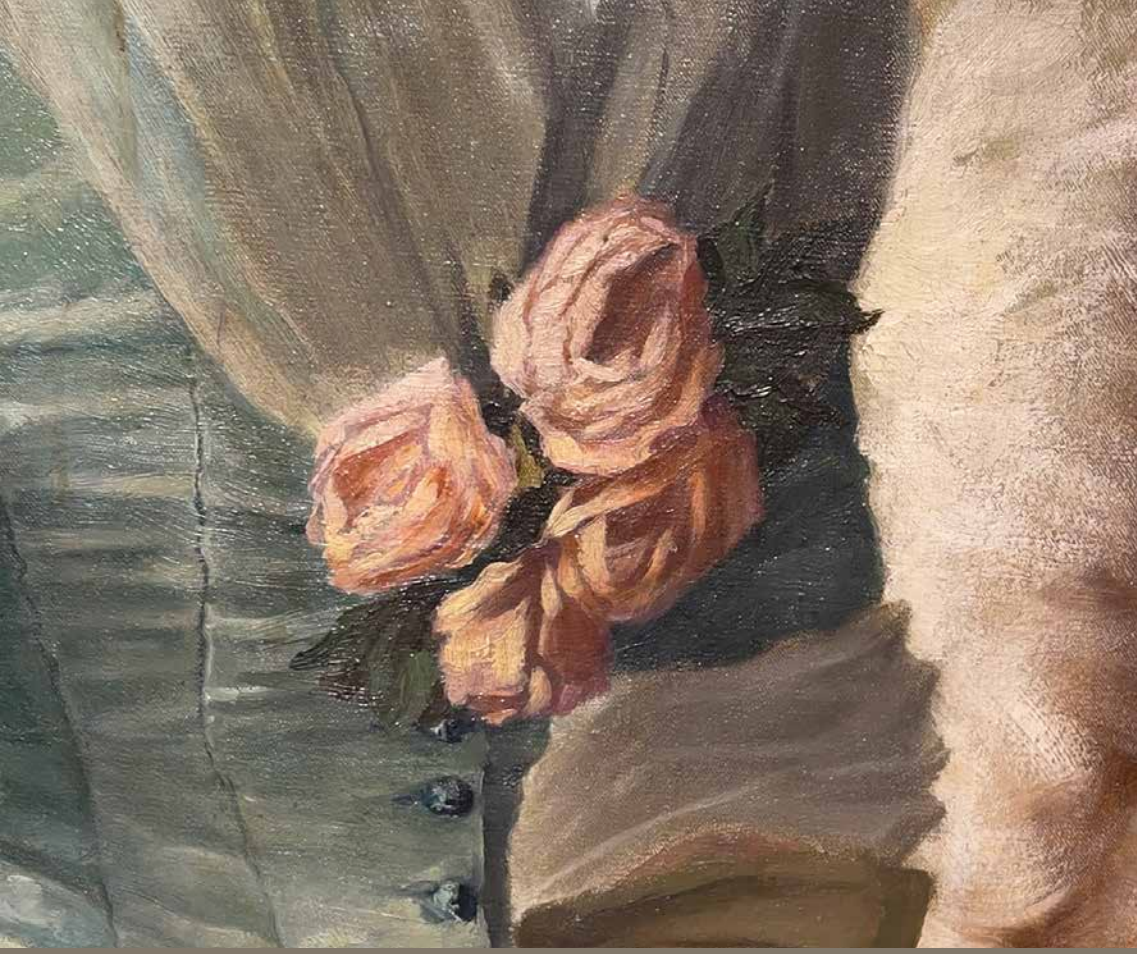
Mustafa Cezar "Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi" İstanbul 1971 s.293
Mustafa Cezar "Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi" İstanbul 1995 s.711

Fiyat istek üzerine verilir.

PORTAKAL

Detay kullanılmıştır.

PORTAKAL

OSMAN HAMDİ BEY KADIN PORTRELERİ

Osman Hamdi Bey oryantalist resimlerinin yanı sıra çok sayıda portre de gerçekleştirdi. Ailesinden ve yakın çevresinden kişilere ait olan bu portreler resmi yapılan kişinin sosyal konumu hakkında da bilgi verir. Osman Hamdi Bey'in oryantalist resimlerinin statik ve çizgisel karakterli kompozisyonlarına ve karşıt portreleri daha boyasal ve yaşamla bağları daha güçlü örneklerdir.

Aslında Osman Hamdi Bey oryantalist tablolarında yer alan ve fotoğraftan çalıştığını bildiğimiz kendi portrelerinde de büyük bir başarı sergiler.

Bu resimler 19. yüzyıl Fransız portre sanatının özelliklerini yansıtır. Psikolojik portre türünün prestij kazandığı bu dönemde yağlıboya kadar pastel çalışmalar da yaptı. 19. yüzyılda minyatür portreler de yaygındır. 19. yüzyılın sonlarında Fransız portre örneklerinde izlenen, resmi yapılan kişinin yüzünü natüralist bir anlayışla ele alırken diğer kısımları bir eskizmişçesine hızlı fırça darbeleriyle bitirmek, bazen de fonu yarım boyayarak alttan tuvalin görünmesini sağlamak Osman Hamdi Bey'in de portrelerinde zaman zaman başvurduğu bir anlatım türüdür.

Osman Hamdi Türk resminde kadın temasını ilk ele alan sanatçıdır. Oryantalist resimlerinde kadın figürlerine sıklıkla yer veren sanatçı, portrelerinde de model olarak eşini ve kızlarını kullanmıştır. Bu resimlerden Osmanlı üst sınıfına mensup kadınların giysi, saç modelleri gibi özelliklerini de izlemek mümkündür.

Prof. Dr. Semra Germaner

OSMAN HAMDİ BEY 1842-1910

NAİLE HANIM PORTRESİ (Osman Hamdi Beyin Eşi)

Tuval üzerine yağlıboya
Rantuale edilmiş
52 x 41 cm

Provenans:

Sakıp Sabancı Müzesi Koleksiyonu

Portakal Sanat Kültür ve Müzayede Evi Özel Koleksiyonlar Müzayedesi
'Leyla' 13 Aralık 2009

Osman Kerman Koleksiyonu

PORTAKAL

OSMAN HAMDİ BEY

Türk resminin kurucularından Osman Hamdi Bey aslen Sakızlı Rum bir babanın oğludur. İstanbul'da doğan sanatçı ilk öğrenimine Beşiktaş'ta başladı, sonra Maarif-i Adliye'ye geçti. Resim sanatına olan ilgisine karşın babasının isteği üzerine Paris'e hukuk eğitimi almak üzere gönderildi. Orada hukuk okurken bir yandan da Güzel Sanatlar Okulu'na devam etti. Burada dönemin ünlü orientalist ressamı, Gerome'dan resim dersleri aldı. 12 yıl kaldığı Fransa'dan 1869 yılında İstanbul'a döndü. Aynı yıl Vilayet Umur-u Ecnebiye Müdürü olarak Bağdat'a atandı. 1873 yılında Viyana Evrensel sergisine hazine eşyasını götürmekle görevlendirildi. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin kurulmasında katkısı oldu. Sayda kazılarında bulduğu iskender Lahdi'ni müzeye kazandırdı. 1883 yılında Sanayi-i Nefise Okulunun kurulmasına önayak olarak okulun başına geçirildi.

Bir kültür adamı, arkeolog ve müzeci olarak da tanınan Osman Hamdi Bey, çağdaş resim sanatımıza kompozisyon türünde figürü, orientalist bir yaklaşımla getirdi. Resimleri iki ana yolda gelişti. Ama o özellikle gerek Avrupa'da, gerek Türkiye'de orientalist bir ressam olarak değerlendirildi. Osman Hamdi Bey'i batılı orientalistlerden ayıran en büyük özellik onlar gibi bir doğu nostaljisi içerisinde değil doğrudan doğruya kendi kültür dünyasını, içinde yaşadığı mekanları, çevresindeki kişileri ve nesneleri resminde işlemiş olmasıdır. Doğulu giysiler içerisinde, akademik resme özgü bir işçilik yansıtan bu figürlerde, Doğu dünyasının görkemli yaşamı ve mistik felsefesi ağır basar.

Ayrıntıyı, bütünsel bir düzen içerisinde kavrayış, Osman Hamdi resminin temel özelliğidir. Osman Hamdi Bey ressamlığının yanısıra arkeolog, müzeci ve eğitimci kişiliğiyle de 19. yüzyıl Osmanlı-Türk sanat ve kültür dünyasına damgasını vurmuş bir şahsiyettir.

Portakal Private Sales

OSMAN HAMDİ BEY

NAİLE HANIM PORTRESİ

PORTAKAL

PORTAKAL SANAT KÜLTÜR ve MÜZAYEDE EVİ

Mim Kemal Öke Caddesi 8 Nişantaşı 34367 İstanbul

T (212) 225 4637 M (533) 556 7992

www.rportakal.com rportakal@rportakal.com